EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 12.3.2024.
COM(2024) 130 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par panākto progresu Savienības civilās aizsardzības mehānisma (Lēmums Nr. 1313/2013/ES) 6. panta īstenošanā

Katastrofu riska novēršana un pārvaldība Eiropā

1. IEVADS

Mēs dzīvojam **jaunā katastrofu riska pārvaldības vidē**. Dažos pēdējos gados pasaule ir piedzīvojusi rekordaugstas temperatūras periodus un daudzas postošas katastrofas. Eiropas kontinentu un tā kaimiņreģionus skāra katastrofāli karstuma viļņi, dabas ugunsgrēki, sausums un plūdi. Līdz ar negaidīti strauju **klimata pārmaiņu** sākšanos ir ļoti iespējams, ka turpmāk pieaugs ekstrēmu laikapstākļu notikumu skaits un draudi dzīvībām un iztikas līdzekļiem. Turklāt **globālās drošības situācijas pasliktināšanās un citu draudu un satricinājumu** — citastarp veselības apdraudējumu, hibrīddraudu, zemestrīču un kritiskās infrastruktūras darbības traucējumu — **konverģence** rada arvien lielākus riskus Eiropas sabiedrībai.

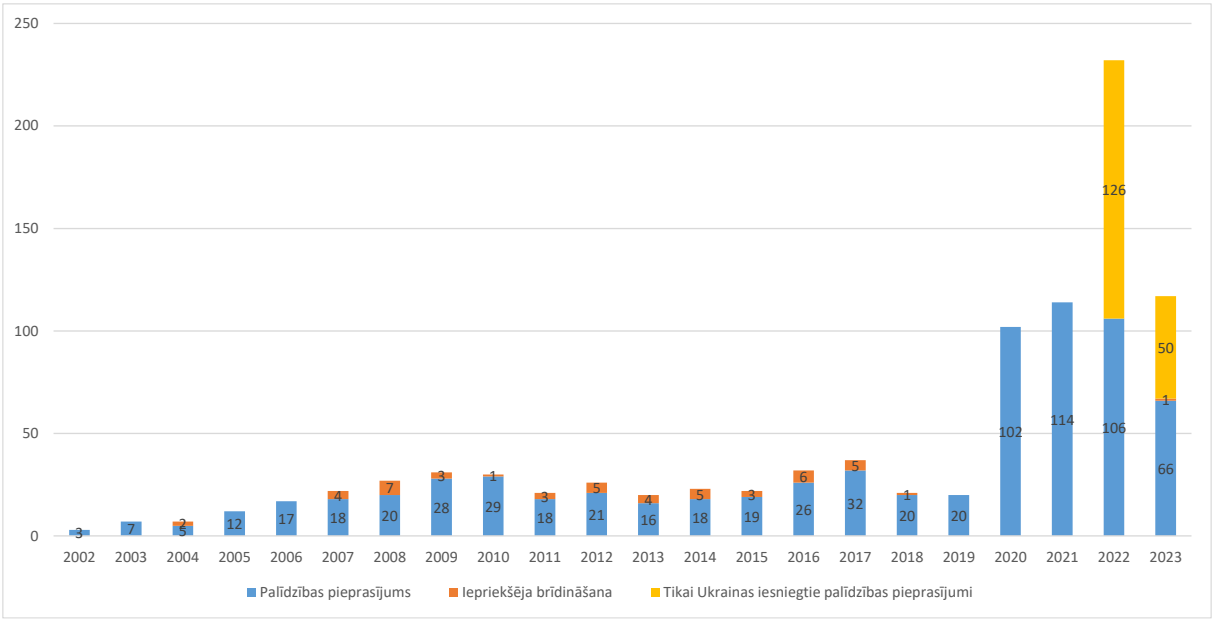
Līguma par Eiropas Savienības (ES) darbību 196. pantā ir noteikts, ka ES ir jāveicina dalībvalstu sadarbība, lai uzlabotu sistēmu efektivitāti dabas vai cilvēka izraisītu katastrofu novēršanai vai aizsardzībai pret tām. Tādējādi ES rīcība atbalsta un papildina valsts līmeņa darbības novēršanas, sagatavotības un reaģēšanas jomā. 2001. gadā ES izveidoja Kopienas civilās aizsardzības mehānismu, kas vērsts uz ES dalībvalstu sadarbību katastrofu reaģēšanas jomā. Kopš tā laika Eiropas Komisija ir koordinējusi dalībvalstu savstarpējo atbalstu. Lai konsolidētu šo darbu un paaugstinātu gatavību ārkārtas situācijām visos līmeņos, 2013. gadā tika pieņemts lēmums par **Savienības civilās aizsardzības mehānismu** (*UCPM*)[1]. Kad jebkāda veida krīze pārslogo vienas valsts spējas, šis mehānisms nodrošina darbības pamatu Eiropas kolektīvajai reaģēšanai gan ES teritorijā (arī tālākajos reģionos), gan ārpus tās. Diennakts (7 dienas nedēļā un 24 stundas diennaktī) Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centrs (*ERCC*) ir sekmējis, reizēm vienlaicīgi, lielas un ļoti dažādas ārkārtas reaģēšanas operācijas (piem., dabas ugunsgrēku, plūdu, pandēmiju, iedzīvotāju pārvietošanas gadījumā).

Kā izklāstīts Komisijas paziņojumā "Klimata risku pārvaldība — cilvēku un labklājības aizsardzība"[2], klimata riski nākamajās desmitgadēs turpinās palielināties, globālā vidējā temperatūra jau tagad ir tuvu 1,5 °C virs pirmsindustriālā laikmeta līmeņa un Eiropā sasilšana notiek divreiz ātrāk nekā citur pasaulē. Nepieciešamība vēl vairāk stiprināt visu katastrofu riska pārvaldības ciklu nekad nav bijusi steidzamāka —sākot no riska novērtēšanas un prognozēšanas darbībām līdz novēršanai un sagatavotībai, kā arī reaģēšanai un seku novēršanai.

Pēdējā desmitgadē ir krasi pieaudzis pieprasījums pēc *UCPM* ietvaros sniegtās palīdzības.

[1] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 1313/2013/ES (2013. gada 17. decembris) par Savienības civilās aizsardzības mehānismu (OV L 347, 20.12.2013., 924. lpp.) (turpmāk tekstā minēts kā "*UCPM* lēmums"), ar grozījumiem. *UCPM* piedalās 27 dalībvalstis un 10 iesaistītās valstis (Islande, Melnkalne, Norvēģija, Serbija, Turcija, Ziemeļmaķedonija; 2022. gadā pievienojās Albānija, Bosnija un Hercegovina; 2023. gadā pievienojās Moldova un Ukraina).

[2] COM(2024)91 final, 12.3.2024.

1. attēls. ES dalībvalstu un iesaistīto valstu palīdzības pieprasījumu skaits, kuri UCPM *iesniegti valstu reaģēšanas spēju pārslogotības gadījumā. *Pēc* UCPM *aktivizēšanas neilgi pirms Krievijas iebrukuma sākuma 2022. gadā Ukraina iesniedza* ERCC *126 palīdzības pieprasījumus un 2023. gadā vēl 50 pieprasījumus. Avots:* ERCC*, 2024. gada janvāris.*

Vairāk nekā divas desmitgades šis mehānisms ir atbalstījis un papildinājis arī dalībvalstu darbu saistībā ar katastrofu novēršanu un sagatavotību tām. Ņemot vērā riskus un katastrofu pārvaldības problēmas, kas arvien palielinās, ir ļoti svarīgi ieviest iedarbīgu un saskaņotu **katastrofu riska pārvaldību**, pienācīgu uzmanību pievēršot **novēršanai**, kā noteikts *UCPM* lēmuma 6. pantā. Ar šo pantu ir ieviests vispārējs regulējums katastrofu novēršanas kontekstā, lai sasniegtu augstāku aizsardzības un noturības līmeni pret katastrofām un veicinātu to novēršanas kultūru, kurā tiek ņemta vērā arī klimata pārmaiņu iespējamā ietekme.

Saskaņā ar *UCPM* lēmuma 5. panta 1. punkta g) apakšpunktu Komisijai ir pienākums regulāri ziņot par panākumiem, kas gūti 6. panta īstenošanā. Šajā pirmajā Eiropas Parlamentam un Padomei sniegtajā ziņojumā ir izklāstīti **6. panta īstenošanā gūtie panākumi**[3] un ir iekļauti ieteikumi par nākotnes prasībām atbilstošu katastrofu riska pārvaldību. Pievienotajā dienestu darba dokumentā[4] ir sniegta sīkāka informācija par 6. panta īstenošanu un Komisijas veikto analīzi attiecībā uz katastrofu riska pārvaldības (KRP) kopsavilkuma ziņojumiem, ko laikposmā no 2020. gada beigām līdz 2022. gada septembrim iesniegušas dalībvalstis un iesaistītās valstis.

2. LĒMUMA 6. PANTA ĪSTENOŠANAI VEIKTĀS DARBĪBAS

Lēmuma 6. pantā galvenā uzmanība ir pievērsta riska pārvaldībai, un tā vispārējais mērķis ir sekmēt efektīvu un saskaņotu pieeju katastrofu novēršanai un sagatavotībai tām. Kopš 2013. gada šis pants ir pārskatīts divas reizes[5]. Šajā sadaļā ir sniegts pārskats par šā panta

[3] Atbilstīgi *UCPM* lēmuma 5. panta 1. punkta g) apakšpunktam Komisija *"saskaņā ar 6. panta 1. punkta d) apakšpunktā noteiktajiem termiņiem regulāri ziņo Eiropas Parlamentam un Padomei par panākumiem, kas gūti 6. panta īstenošanā"*.
[4] SWD(2024)130, 12.3.2024.
[5] Akti, ar kuriem izdara grozījumus: Lēmums (ES) 2019/420 (OV L 77, 20.3.2019., 1. lpp.); Regula (ES) 2021/836 (OV L 77, 26.5.2021., 1. lpp.).

noteikumiem un par darbībām, kuras Komisija, dalībvalstis un iesaistītās valstis ir veikušas tā īstenošanai. Tajā ir sniegti arī ieteikumi turpmākai rīcībai.

Turpmāka efektīvas un saskaņotas riska pārvaldības prakses attīstīšana valstu līmenī *(6. panta 1. punkta a)–d) apakšpunkts, 3. punkts)*

6. panta 1. punkta a)–d) apakšpunktā ir noteikts, ka **dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm[6] ir jāizstrādā riska novērtējumi** un **riska pārvaldības spēju novērtējumi** valsts vai attiecīgā vietējā līmenī. Valstīm reizi trijos gados ir jādara Komisijai pieejams šo novērtējumu attiecīgo elementu kopsavilkums. Minētajos apakšpunktos arī paredzēts, ka valstīm ir jāturpina pilnveidot **valstu katastrofu riska pārvaldības plānošanu**.

Valstis iesniedza Komisijai ziņojumus par valsts riska novērtējumiem attiecībā uz diviem pārskata periodiem — 2015. un 2018. gadā. Tās arī 2017. gadā iesniedza Komisijai valstu ziņojumus par riska pārvaldības spēju novērtējumu. Konstatējumi saistībā ar 2015. un 2018. gadā iesniegtajiem ziņojumiem tika izklāstīti 2. un 3. ziņojumā, kuros pārskatīti dabas un cilvēka izraisītu katastrofu riski, ar ko var saskarties ES[7].

Saskaņā ar 6. panta 3. punktu Komisijai kopā ar dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm bija jāizstrādā **pamatnostādnes, lai palīdzētu iesniegt kopsavilkuma ziņojumus** par riska novērtējumu un riska pārvaldības spēju novērtējumu[8]. Lēmuma 6. panta 1. punkta d) apakšpunktā arī noteikts, ka valstīm ir jāziņo par **pārrobežu riskiem un mazas varbūtības, bet smagu seku riskiem**.

Komisija kopā ar valstīm izstrādāja **pamatnostādnes par to, kā ziņot par katastrofu riska pārvaldību**. Šīs pamatnostādnes tika publicētas 2019. gadā[9]. Šajās pamatnostādnēs paredzētajā pirmajā ziņošanas termiņā (2020. gada beigās) ziņojumus iesniedza 32 no 33 valstīm[10]. Konstatējumi saistībā ar šiem ziņojumiem ir izklāstīti 3. iedaļā.

Salīdzinošā izvērtēšana: valsts riska pārvaldības spēju stiprināšana *(6. panta 1. punkta e) apakšpunkts)*

Salīdzinošās izvērtēšanas regulējums ir instruments, ar ko veicināt valstu savstarpēju mācīšanos par novēršanas un sagatavotības spēju veidošanu. Salīdzinošā izvērtēšana ir brīvprātīga, un tajā piedalās visu dalībvalstu un iesaistīto valstu eksperti, kas rūpīgi pārskata salīdzinoši izvērtētās valsts praksi.

Salīdzinošai izvērtēšanai izvēlējās pieteikties 16 valstis, to vidū astoņas pašreizējās ES dalībvalstis, trīs iesaistītās valstis un vairākas trešās valstis[11]. Komisija 2020. gadā ieviesa uzlabotu un elastīgāku salīdzinošās izvērtēšanas regulējumu. Komisija 2023. gadā, reaģējot uz

[6] Saskaņā ar *UCPM* 28. panta 1.a punktu iesaistītās valstis piedalās Savienības mehānisma darbībās saskaņā ar šajā lēmumā paredzētajiem mērķiem, prasībām, kritērijiem, procedūrām un termiņiem. Gan ES dalībvalstis, gan iesaistītās valstis šajā ziņojumā turpmāk tiek minētas kā "valstis", ja vien tās nav norādītas citādi, t. i., kā ES dalībvalstis vai kā iesaistītās valstis.

[7] SWD(2017)176, 23.5.2017.; SWD(2020)330, 30.11.2020.

[8] Pārskati ir jāiesniedz līdz 2020. gada decembra beigām un pēc tam ik pēc trim gadiem.

[9] KOMISIJAS PAZIŅOJUMS "Pamatnostādnes par to, kā ziņot par katastrofu riska pārvaldību, Lēmuma Nr. 1313/2013/ES 6. panta 1. punkta d) apakšpunkts" (2019/C 428/07) (OV C 428, 20.12.2019., 8. lpp.). Šajās pamatnostādnēs kā atsauces dokuments citastarp tiek izmantots Komisijas dienestu darba dokuments (SEC(2010) 1626, 21.12.2010.) par katastrofu pārvaldības riska novērtēšanas un kartēšanas pamatnostādnēm.

[10] Islande līdz noteiktajam 2020. gada termiņam ziņojumu neiesniedza. Albānija, Bosnija un Hercegovina, Moldova un Ukraina 2020. gadā vēl nebija iesaistītās valstis, un uz tām šī ziņošanas prasība neattiecās.

[11] BG, CY, EE, FI, MN, MT, PL, PT, RO, RS, TR, kā arī Gruzija, Tunisija, Alžīrija, Moldova un Apvienotā Karaliste (tolaik kā ES dalībvalsts).

pēdējo gadu smagajām dabas ugunsgrēku sezonām, izstrādāja arī mērķorientētu regulējumu attiecībā uz dabas ugunsgrēku novēršanas salīdzinošo izvērtēšanu. Uzlabotais salīdzinošās izvērtēšanas regulējums papildina reaģēšanas spēju palielināšanos ES līmenī, izmantojot *rescEU*. 2024. gadā tiks veikti trīs mērķorientēti salīdzinoši izvērtējumi attiecībā uz dabas ugunsgrēkiem — Grieķijā, Itālijā un Brandenburgas federālajā zemē (Vācijā).

Izpratnes stiprināšana par katastrofām, uzlabojot zināšanas par tām *(6. panta 1. punkta f) apakšpunkts)*

UCPM lēmums tika grozīts arī 2021. gadā, 6. panta 1. punkta f) apakšpunktā nosakot, ka dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm, lai nodrošinātu uz pierādījumiem balstītu scenāriju izstrādi, ir jāuzlabo **datu par katastrofu radītajiem zaudējumiem vākšana**.

Lai apkopotu datus par katastrofu risku, arī valstu un citu dalībnieku datus par katastrofu radītajiem zaudējumiem, Komisija izveidoja Riska datu centru[12]. Analizējot katastrofu riska pārvaldības kopsavilkuma ziņojumos uzrādīto valstu praksi attiecībā uz to, kā tiek vākti dati par katastrofu radītajiem zaudējumiem, joprojām var konstatēt daudzus trūkumus[13].

Mehānismi novēršanas un sagatavotības pastiprināšanai *(6. panta 2. un 4. punkts)*

Lēmuma 6. panta 2. punktā ir paredzēts **īpašs konsultēšanās mehānisms, ar ko uzlabot novēršanu un sagatavotību** to dalībvalstu un iesaistīto valstu vidū, kuras var skart līdzīga veida katastrofas.

Šis mehānisms, kas paredzēts atsevišķu valstu konsultēšanai par konkrētiem riskiem, līdz šim nav izmantots, lai nodrošinātu regulāru un iekļaujošu pieredzes apmaiņu par katastrofu riskiem ar visām valstīm. Šādu iekļaujošu konsultāciju par konkrētiem riskiem piemēri citastarp ir sanāksmes par gūto pieredzi, sagatavotība dabas ugunsgrēku sezonām, pieredzes apmaiņa par agrīnās brīdināšanas sistēmu izstrādi un sanāksmes ar valstu ekspertiem par katastrofu novēršanu.

Lēmuma 6. panta 4. punktā ir noteikts īpašs mehānisms, ar ko pastiprināt to dalībvalstu novēršanas un sagatavotības līmeni, kuras **no *UCPM* bieži lūdz viena un tā paša veida palīdzību saistībā ar viena un tā paša veida katastrofām (6. panta 4. punkts)**. Ja trīs gadus pēc kārtas tiek iesniegti trīs pieprasījumi pēc viena un tā paša veida palīdzības saistībā ar viena un tā paša veida katastrofām, Komisijai ir jāveic rūpīgs šādas aktivizēšanas iemeslu un apstākļu izvērtējums. Pamatojoties uz šajā izvērtējumā izdarītajiem konstatējumiem, Komisija var ierosināt izvietot uz vietas ekspertus, sniegt padomus vai ieteikumus. Komisija var arī nolemt, ka šādi pasākumi nav vajadzīgi.

Minētais slieksnis ir paredzēts tādēļ, lai nodrošinātu, ka valstis pastiprina savu novēršanas darbu atbilstīgi riska intensitātei.

Komisija veic rūpīgu izvērtējumu par to palīdzības pieprasījumu iemesliem un apstākļiem, kas saņemti laikposmā no 2019. gada līdz 2023. gadam par viena un tā paša veida katastrofām, lai novērtētu, vai ir izpildīti nosacījumi 6. panta 4. punktā paredzētā mehānisma piemērošanai.

Savienības noturības pret katastrofām mērķi *(6. panta 5. punkts)*

2021. gadā, pārskatot *UCPM* lēmumu, 6. panta 5. punktā tika iekļauti Savienības noturības pret katastrofām mērķi. Tie ir civilās aizsardzības jomās izvirzīti nesaistoši mērķi, kas ir stratēģiski

[12] *DRMKC* riska datu centrs (europa.eu).
[13] Sk. 3. nodaļu.

svarīgi, lai palielinātu ES, tās dalībvalstu un iesaistīto valstu noturību un nodrošinātu kopīgu pamatu, kas ļauj labāk pārvaldīt tādu katastrofu risku, kurām ir daudzvalstu pārrobežu ietekme.

Pirmie Savienības noturības pret katastrofām mērķi tika izstrādāti sadarbībā ar dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm, un Komisija tos pieņēma 2023. gada februārī[14]. Ar šiem mērķiem tiek stiprināts viss katastrofu pārvarēšanas cikls — novēršana, sagatavotība, reaģēšana un atgūšanās —, un Komisija un dalībvalstis tos pašlaik īsteno.

Ņemot vērā iepriekš minēto, **6. panta** turpmākai **īstenošanai** ir izvirzīti tālāk norādītie ieteikumi.

Komisija:

- turpinās sekmēt salīdzinošās izvērtēšanas regulējuma ieviešanu kā līdzekli, kas ļaus valstīm novērtēt savas riska pārvaldības spējas, lai nodrošinātu, ka to katastrofu novēršanas un sagatavotības pieejas ir efektīvas un saskaņotas;
- rūpīgi analizēs to aktivizēšanu iemeslus un apstākļus, kuras veiktas saistībā ar viena un tā paša veida katastrofām, lai novērtētu, vai ir izpildīti nosacījumi 6. panta 4. punktā paredzētā mehānisma piemērošanai;
- rūpīgi analizēs to aktivizēšanu iemeslus un apstākļus, kuras veiktas saistībā ar viena un tā paša veida apdraudējumu, lai atbalstītu dalībvalstis un iesaistītās valstis to centienos stiprināt novēršanas un sagatavotības līmeni.

Komisijai kopā ar dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm:

- būtu jāpārskata ziņošanas pamatnostādnes katastrofu riska pārvaldības kopsavilkuma ziņojumu iesniegšanai, lai nākamajā pārskata periodā iekļautu Savienības noturības pret katastrofām mērķu īstenošanu, un būtu jāmeklē veidi, kā vienkāršot un racionalizēt ziņošanu;
- būtu jārīkojas, lai nodrošinātu Savienības noturības pret katastrofām mērķu sasniegšanu;
- būtu jārīkojas, lai uzlabotu datu sistemātisku vākšanu par katastrofu radītajiem zaudējumiem.

3. GALVENIE KONSTATĒJUMI PAR KATASTROFU RISKA PĀRVALDĪBU UN NOVĒRŠANU

Komisija ir apzinājusi **galvenos konstatējumus** par katastrofu riska pārvaldību un novēršanu, **balstoties uz** dalībvalstu un iesaistīto valstu kopsavilkuma ziņojumu analīzi, kas darīta pieejama Komisijai[15]. Attiecīgā gadījumā tie atspoguļo konstatējumus no iepriekšējiem valstu riska novērtējumiem, ko valstis iesniegušas saskaņā ar 6. pantu (2015. gadā, 2018. gadā)[16].

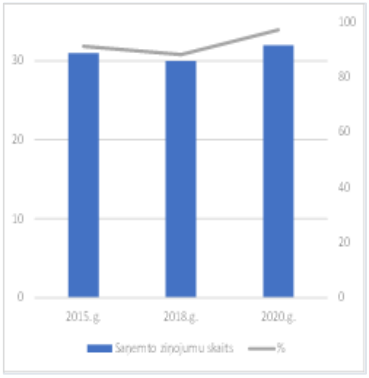
[14] Ieteikums, ar ko nosaka Savienības noturības pret katastrofām mērķus (OV C 56, 15.2.2023., 1. lpp.). Paziņojums "Eiropas Savienības noturības pret katastrofām mērķi: kopīga rīcība reaģēšanai uz turpmākām ārkārtas situācijām" (COM(2023) 61 final, 8.2.2023.).

[15] Ja šajā ziņojumā ir dota atsauce uz valstu ziņojumiem un konstatējumiem, tā attiecas uz ziņojumiem, kurus Komisijai saskaņā ar 6. panta 1. punkta d) apakšpunktu iesniegušas 27 ES dalībvalstis un 6 valstis, kas bija iesaistītās valstis 2020. gada decembra beigās (Islande, Melnkalne, Norvēģija, Serbija, Turcija un Ziemeļmaķedonija).

[16] Kā norādīts iepriekšējos ziņojumos par riska ziņojumu pārskatu, t. i., SWD(2017) 176 un SWD(2020)330.

Pievienotajā dienestu darba dokumentā[17] ir iekļauta sīkāka informācija par konstatējumiem saistībā ar šiem ziņojumiem[18].

Valstu ziņojumi par katastrofu riska pārvaldību saskaņā ar 6. panta 1. punkta d) apakšpunktu ir jāiesniedz Komisijai reizi trijos gados. Ziņošanas rādītājs kopš 2013. gada joprojām ir samērā stabils un augsts, lai gan nepilnīgs. Komisija saņēma 31 ziņojumu (no 34) 2015. gadā, 30 ziņojumus (no 34) 2018. gadā un 32 ziņojumus (no 33) atbilstīgi 2020. gada termiņam[19].

2. attēls. Ar UCPM ***rādītāju***[20]*, kas paredzēts, lai uzraudzītu, izvērtētu un pārskatītu* UCPM *tiesību akta piemērošanu, un kas attiecas uz 6. pantu, pārrauga "katastrofu novēršanas regulējuma īstenošanā gūtos panākumus, kurus nosaka pēc to dalībvalstu skaita, kuras ir darījušas pieejamu Komisijai 6. panta 1. punkta d) apakšpunktā minēto informāciju*".

Nākamajās iedaļās ir apkopoti galvenie konstatējumi, balstoties uz Komisijas veikto analīzi par atbildēm uz ziņošanas pamatnostādnēs iekļautajiem 24 jautājumiem, kas skar riska novērtējumu (1.–8. jautājums), riska pārvaldības spēju novērtējumu (9.–20. jautājums) un prioritāros sagatavotības un novēršanas pasākumus (21.–24. jautājums).

Šie konstatējumi ir apkopoti saskaņā ar **astoņiem dažādiem katastrofu riska pārvaldības komponentiem**, kas ir Savienības noturības pret katastrofām mērķu pamatā. Pamatojoties uz šiem konstatējumiem, šajā ziņojumā ir sniegti ieteikumi, kā novērst nepilnības un trūkumus, uzlabot katastrofu riska pārvaldību un sekmēt novēršanas kultūru.

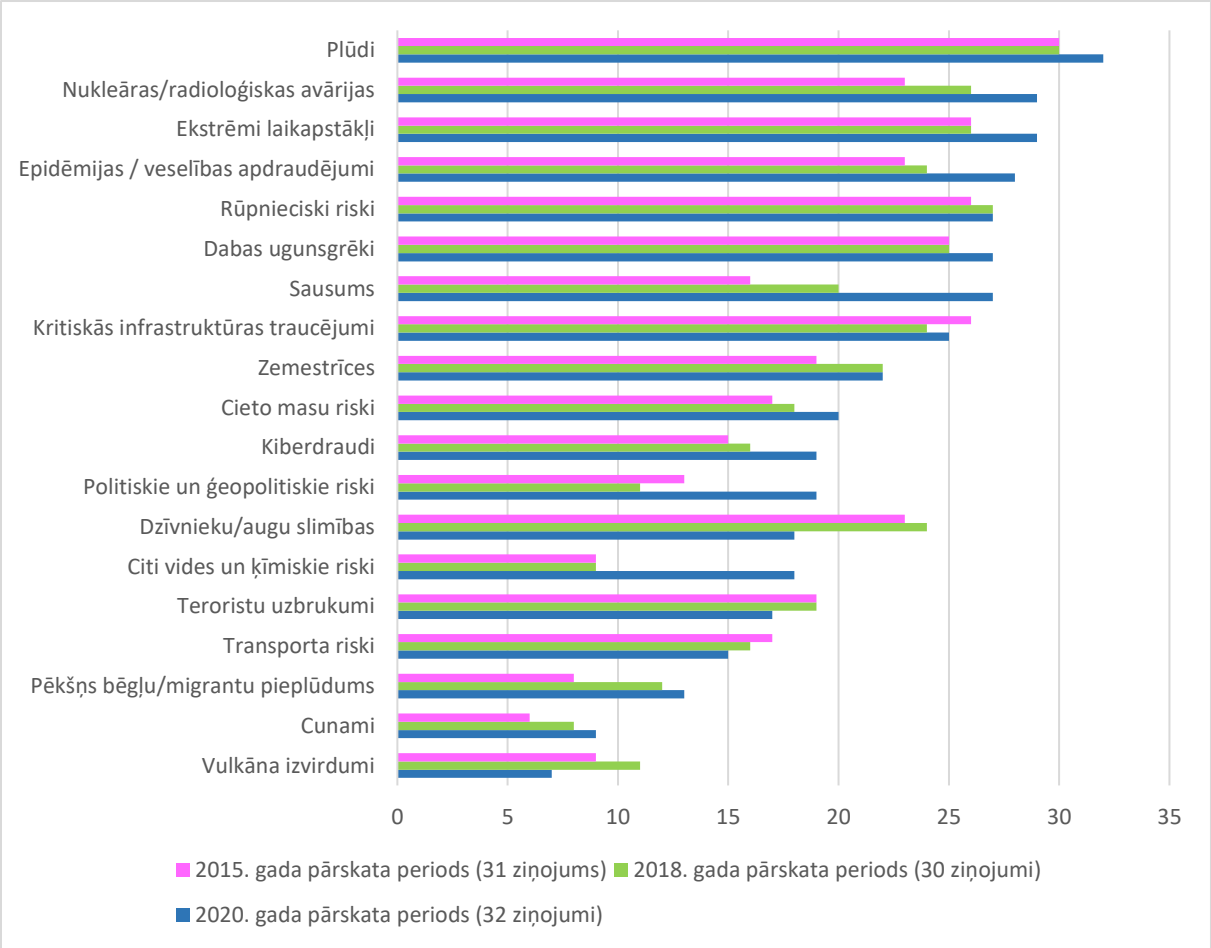
4.1. Riska izpratne un paredzēšana

A. Galveno katastrofu risku apzināšana[21]

Ir apstiprināti visbiežāk paziņotie galvenie riski, kas izraisa bažas kopš 2015. gada. Vismaz divām trešdaļām dalībvalstu un iesaistīto valstu galvenie ar dabu un cilvēka veselību saistītie riski ir plūdi, ekstrēmi laikapstākļi, cilvēka veselība / pandēmijas, sausums un dabas ugunsgrēki. Biežākie cilvēka darbību izraisītie vai tehnoloģiskie riski ir nukleārie un radioloģiskie riski, rūpnieciskie riski, kritiskās infrastruktūras darbības traucējumi.

Valstu apzināto risku attīstība 2015., 2018. un 2020. gadā

[17] Sk. iepriekš.
[18] Šā ziņojuma publicēšanas laikā ziņošana līdz 2023. gada termiņam joprojām turpinājās un iesniegtie ziņojumi vēl nebija analizēti. Konstatējumi ne vienmēr atspoguļo jaunākās norises valsts līmenī.
[19] Ziņojumus neiesniedza Melnkalne, Turcija un Ziemeļmaķedonija (atbilstīgi 2015. gada termiņam), Latvija, Malta, Melnkalne, Turcija (atbilstīgi 2018. gada termiņam) un Islande (atbilstīgi 2020. gada termiņam).
[20] *UCPM* lēmuma 3. panta 2. punkta a) apakšpunkts.
[21] Dienestu darba dokuments, 3. un 4. jautājums.

3. attēls. To valstu skaits, kuras 2015., 2018. un 2020. gada ziņojumos konkrētu katastrofu risku noteica kā būtisku. Avoti: 2015. gada ziņojumi (2017. gada pārskats), 2018. gada ziņojumi (2020. gada pārskats), 2020. gada ziņojumi (KRP kopsavilkuma ziņojumi, 3. ceturksnis).

Visā Eiropā palielinās bažas par konkrētiem katastrofu riskiem. Risks, par kuru bažas ir palielinājušās visvairāk, ir sausums. Salīdzinot ar 2015. gadu, 2020. gadā divas reizes vairāk ES dalībvalstu noteica, ka sausums ir būtisks risks. Ir pieaugušas bažas arī par **nukleāro un radioloģisko avāriju risku, ar cilvēka veselību saistītiem riskiem, kiberdraudiem, cunami un migrācijas kustību, kā arī cietas masas riskiem** (zemes nogruvumiem, lavīnām, akmeņu nogruvumiem un iegruvumiem), **ģeopolitiskiem un sociāliem riskiem, ar transportu saistītiem riskiem un vides un ķīmiskiem riskiem**[22].

Vairums valstu līdztekus jauniem riskiem tagad apzina arī mazāk iespējamus, bet ļoti smagus katastrofu riskus. Kopš 2019. gada valstīm ir jāapzina **mazas varbūtības, bet smagu seku (MVSS) riski**. Paziņotie MVSS riski dažādās valstīs ir atšķirīgi. Visbiežāk apzinātie MVSS riski to potenciāli ļoti smago seku dēļ ir nukleārie/radioloģiskie riski, rūpnieciskie riski un zemestrīces. Divas trešdaļas valstu apzina arī **jaunus riskus** (jaunatklātus draudus vai apdraudējumus vai zināmus riskus, kas, domājams, laika gaitā palielināsies). Visbiežāk paziņotie jaunie riski ir ekstrēmi laikapstākļi, plūdi, dabas ugunsgrēki, pandēmijas, politiskie un ģeopolitiskie riski, kiberriski un kritiskās infrastruktūras darbības traucējumi. Konkrēta riska rašanās var atspoguļot konkrētu faktoru pastiprināšanos, piemēram, saistībā ar klimata

[22] Sk. pievienotā dienestu darba dokumenta II pielikumu un ziņojumu "*Overview of natural and man-made disaster risks that the EU may face*" (SWD(2020) 3030, 21. attēls).

pārmaiņām vai lielāku neaizsargātību. Tas var arī atspoguļot mainītās riska uztveres un riska novērtēšanas pieejas. Ir svarīgi saglabāt modrību arī attiecībā uz **riskiem, ko apzinājušas tikai dažas valstis**. Piemēram, dažas valstis apzina Saules vētras, kas varētu radīt nopietnus IT sistēmu traucējumus, kā arī konkrētus vides un ķīmiskos riskus, piemēram, jaunas invazīvas sugas un biodaudzveidības zudumu.

Tikai dažas valstis aptvēra gadījumus, kad pastāv sarežģīta mijiedarbība starp dabas un cilvēka izraisītu katastrofu riskiem, riska novērtējumā ņemot vērā sarežģītas, saliktas un lavīnveida sekas. Gandrīz visas valstis aptvēra virkni dabas un cilvēka izraisītu katastrofu. Daudzas valstis ņem vērā arī visā sabiedrībā vērojamo ietekmi un lavīnveida sekas, jo tās ziņoja par riskiem, kas ietver daudzus kritiski svarīgu pakalpojumu vai piegāžu (piem., enerģētikas, ūdensapgādes un finanšu sistēmu) traucējumus. Ne visas valstis tieši atsaucas uz šādu risku mijiedarbības analīzi, jo īpaši saistībā ar sarežģītām, saliktām un lavīnveida sekām.

Valstis galvenokārt pievēršas īstermiņa riskiem, taču cilvēka izraisīto klimata pārmaiņu un vides degradācijas izplatības un apmēra dēļ riska novērtējumos lielāku uzmanība ir jāpievērš ilgtermiņa izmaiņām. Valstis galvenokārt apzina akūtus (īstermiņa) riskus, piemēram, plūdus, dabas ugunsgrēkus un ekstrēmus laikapstākļus, nevis hroniskus (ilgtermiņa) apdraudējumus[23]. Piemēram, tikai dažas piekrastes valstis ziņoja par piekrastes kopienu vai infrastruktūras paaugstinātu neaizsargātību jūras līmeņa celšanās vai krasta erozijas dēļ, kas apvienojumā ar stiprākām piekrastes vētrām palielinās piekrastes plūdu risku. Visbiežāk kā klimatiskie riski tiek uzrādīti ne tikai ar ūdeni saistītie akūtie apdraudējumi (plūdi, sausums, spēcīgi nokrišņi), bet arī apdraudējumi, kas saistīti ar temperatūru (dabas ugunsgrēki, karstuma viļņi), vēju (vētras) un cietu masu (zemes nogruvumi). Attiecībā uz klimata pārmaiņu sekundārajām sekām aptuveni puse valstu ziņoja par riskiem, kas saistīti ar cilvēka veselību (piem., epidēmijām un pandēmijām), un dažas valstis apzināja lielākus draudus, ko klimata pārmaiņu dēļ rada vektoru pārnēsātas slimības. Apmēram trešdaļa atsaucās uz dažādiem piegādes ķēdes pārtraukumu veidiem. Dažas valstis minēja ietekmi uz konkrētām ekonomikas nozarēm, piemēram, lauksaimniecību, enerģētiku, mežsaimniecību, lopkopību, ūdenssaimniecību, zivsaimniecību, veselības aprūpi un transportu.

Lai pielāgotu riska novērtējumus nākotnes vajadzībām, ir jāveic rūpīgāka katastrofu riska pamatfaktoru un to iespējamo mijiedarbību analīze, taču tikai dažas valstis ziņoja par dinamiskiem riska faktoriem, kas nav klimata pārmaiņas. Galvenie faktori norādīja uz to, ka ietekmes apdraudējumi, neaizsargātība un pakļautība riskiem ietver klimata pārmaiņas, kuru ietekme ir labi dokumentēta. Tikai dažas valstis minēja citus faktorus, piemēram, urbanizāciju, demogrāfisko attīstību un vides degradāciju. Tās līdztekus norisēm informācijas tehnoloģiju un digitalizācijas jomā ziņoja arī par globalizāciju un starptautiskām un ģeopolitiskām norisēm.

B. Valstu riska novērtēšanas metodikas un prakse[24]

Valstu riska apzināšanas un novērtēšanas metodikas atšķiras pēc to tvēruma. Lielāka saskaņotība un konsekvence, kā arī pamatošanās uz valstu riska novērtējumu stabilu kopumu atvieglotu dažādu valstu ziņojumu un riska novērtējumu salīdzināšanu Eiropas līmenī.

Lai saprastu nākotni, ir jāzina pagātne. Tomēr valstu prakse saistībā ar datu vākšanu par iepriekšējo katastrofu sekām nav sistemātiska un ir ļoti nepilnīga. Datu vākšana par katastrofu radītajiem zaudējumiem ir būtiska, lai nodrošinātu uz pierādījumiem balstītu scenāriju izstrādi un uzlabotu kvantitatīvo riska analīzi. Tomēr valstu ziņojumi atklāj, ka gandrīz visās valstīs

[23] Īstenošanas aktā paredzētā klasifikācija, kas ļauj atbilstīgi Klimata aktam ziņot par pielāgošanos (OV L 278, 26.8.2020., 1. lpp.).

[24] Pievienotais dienestu darba dokuments, 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8. un 18. jautājums.

datu vākšana par katastrofu radītajiem zaudējumiem ir ļoti sadrumstalota un nav strukturēta, un tikai viena valsts ziņo par saskaņotu pieeju valsts līmenī. Neviena valsts nemin riska datu paziņošanu Eiropas Komisijas Riska datu centram[25], un to ir vērts pētīt dziļāk.

Riska apzināšanas un riska analīzes metodikas dažādās valstīs un atkarībā no riska veida ir atšķirīgas. Apmēram trešdaļa valstu ziņo par **viena apdraudējuma scenārija** analīzi riska apzināšanai, bet vairāku apdraudējumu scenāriji tiek minēti retāk. Tikai dažas valstis sniedza informāciju par kritērijiem, ko tās izmantoja, lai **apzinātu mazas varbūtības, bet smagu seku riskus**. Lai **klasificētu riskus**, valstis izmanto arī dažādas sistēmas. Lai gan dabas katastrofu riski ir klasificēti skaidrāk, cilvēka darbību izraisītu, tehnoloģisku un sabiedrisku risku klasifikācija atšķiras lielākā mērā. Tikai dažas valstis min scenāriju **laikposmu**. Tas mazina izpratni par to, kā un cik lielā mērā tiek ņemti vērā svarīgi faktori, piemēram, klimata pārmaiņas.

Atsevišķos ziņojumos ir sniegti **scenārija izstrādes** piemēri, un dažos ir pieminēti **klimata pārmaiņu scenāriji**, ko noteikusi Klimata pārmaiņu starpvaldību padome. Tomēr **tas netiek darīts konsekventi** un tas var novest pie risku nepietiekamas novērtēšanas. **Neskaidrību** skaidrošana ir svarīga, lai nodrošinātu ar riska analīzi saistīto neskaidrību pārredzamību, piemēram, attiecībā uz datu ierobežojumiem un izmantotajiem modeļiem. Nedaudz vairāk nekā ceturtdaļa valstu min, ka tās ņem vērā neskaidrības. **Piesardzības principa** piemērošana var palīdzēt pamatot tāda potenciāli nopietna katastrofu riska novērtējumu, kura iespējamību nevar precīzi novērtēt, taču mazāk nekā ceturtdaļa valstu minēja šādus apsvērumus.

Riska līmeņa noteikšanai izmantotās metodikas ir atšķirīgas. Ja risku nevar novērtēt ar stohastiskiem un kvantitatīviem līdzekļiem, tiek izmantotas citas kvalitatīvās pieejas. Apmēram puse valstu, lai noteiktu ietekmes līmeni, izmantoja puskvantitatīvās vai kvalitatīvās pieejas. Kad tiek ņemta vērā ietekme, mazāk nekā puse valstu parāda, ka tās aptver **cilvēka darbības, ekonomisko, vidisko un politisko/sociālo ietekmi**. Tomēr dažas valstis minēja labus piemērus par plašāku ietekmi, piemēram, sociālo, finansiālo ietekmi vai ietekmi uz kritisko infrastruktūru. Vairāk nekā divas trešdaļas valstu uzrādīja katra riska nozīmīgumu, izmantojot **riska matricu**[26].

Ne visas valstis ziņo par regulāras pārskatīšanas mehānismiem, lai gan regulāra riska novērtējumu pārskatīšana ir nepieciešama, lai atspoguļotu riska kopainas izmaiņas. Atsevišķas valstis norāda, ka tās riska novērtējumus pārskata regulāri un visbiežāk tas notiek ik pēc trim gadiem. Dažās valstīs pārskatīšanu izraisa konkrētas katastrofas vai riskam atbilstošo novērtējumu atjauninājumi[27], bet citās — nepārtraukta ar riska kopainu saistīto norišu uzraudzīšana. Dažās valstīs riska novērtējuma pārskatu biežumu nosaka likums.

Ar riska novērtējumiem saistīto konstatējumu publiskā pieejamība ir neviendabīga. Publiskā pārredzamība palīdz palielināt izpratni par risku un stimulē rīcību, kas nodrošina noturību pret katastrofām. Tomēr tikai puse valstu riska novērtējumus dara pieejamus sabiedrībai un ceturtā daļa nodrošina saites uz publiski pieejamām riska kartēm. Vairums valstu sniedza informāciju par **riska kartēšanas** praksi. Visbiežāk minētās riska kartes aptver plūdus[28], kam seko dabas

[25] Katastrofu riska pārvaldības zināšanu centra Riska datu centrs: https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/risk-data-hub.

[26] Ziņošanas pamatnostādnes, 5. jautājums (C428, 20.12.2019., 8. lpp. un nākamās lpp.).

[27] Direktīvā 2007/60/EK ir paredzēts, ka ir regulāri jāpārskata sākotnējie plūdu riska novērtējumi un plūdu riska pārvaldības plāni; līdzīgi saskaņā ar Direktīvu 2000/60/EK ik pēc sešiem gadiem ir jāatjaunina upju baseinu apsaimniekošanas plāni.

[28] Lai gan saskaņā ar Direktīvu 2007/60/EK par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību (OV L 288, 6.11.2007., 186. lpp.) visām ES dalībvalstīm ir jāveic iespējama plūdu postījuma un riska kartēšana, ne visas KRP kopsavilkuma ziņojumos ziņoja par plūdu kartējuma pieejamību.

ugunsgrēki, zemestrīces un nukleārie/radioloģiskie riski. Informācija par pārrobežu riskiem kartēs netiek sniegta.

Ir daži labi piemēri par galveno ieinteresēto personu iesaistīšanu riska novērtējumu sagatavošanā. Vairumā valstu riska novērtējuma **pārvaldības** regulējumi ir noteikti valstu tiesību aktos. Tos visbiežāk virza ministrijas vai aģentūras, kas ir atbildīgas par civilo aizsardzību. Ieinteresēto personu vidū ir daudzas valsts un vietējā līmeņa iestādes no dažādām specializētām (piem., kritiskās infrastruktūras un transporta) nozarēm, akadēmiskās aprindas, privātā sektora struktūras (piem., kritiskās infrastruktūras apsaimniekotāji) un pilsoniskā sabiedrība. Riska novērtēšanai pašai par sevi ir būtiska nozīme galveno sabiedrības locekļu riska izpratnes palielināšanā, taču atsevišķos gadījumos arī šķiet, ka civilās aizsardzības riska novērtēšana, kas saistīta ar *UCPM* pienākumiem, darbojas izolēti.

Ņemot vērā iepriekš minēto, **riska izpratnes un paredzēšanas** jomā ir izvirzīti tālāk norādītie ieteikumi.

Komisijai kopā ar dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm:

- ir jāpārskata Komisijas dienestu 2010. gada darba dokuments par katastrofu pārvaldības riska novērtēšanas un kartēšanas pamatnostādnēm[29], lai turpinātu izstrādāt paredzamo riska novērtējumu valstu līmenī un maksimāli palielinātu sinerģiju ar riska novērtēšanas procesiem, kas paredzēti citu jomu (piem., kritiskās infrastruktūras, veselības, klimata un plūdu riska pārvaldības) ES tiesību aktos;
- ir jāpaplašina zināšanu apmaiņa starp valstīm un ekspertiem par to, kā vēl vairāk uzlabot riska novērtēšanas praksi, arī izmantojot zināšanu tīklu.

Dalībvalstis un iesaistītās valstis tiek aicinātas:

- veicināt apmaiņu un sadarbību starp dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm, lai apzinātu un paredzētu riskus, arī mazas varbūtības, bet smagu seku riskus un jaunus riskus;
- stiprināt katastrofu riska novērtēšanas procedūras, lai labāk paredzētu un mazinātu hronisku (ilgtermiņa) risku — piemēram, klimata pārmaiņu un ģeopolitisko risku — ietekmi līdztekus akūtu (īstermiņa) risku ietekmei;
- maksimāli palielināt sinerģiju ar riska novērtēšanas procesiem, kas paredzēti ES tiesību aktos citās politikas jomās (piem., kritiskās infrastruktūras, veselības, plūdu riska, klimata politikas jomā);
- pilnveidot datu sistemātisko vākšanu par iepriekšējo katastrofu radītajiem zaudējumiem un bojājumiem, lai uzlabotu izpratni par nākotnes risku, un darīt šos datus pieejamus, izmantojot Riska datu centru.

4.2. Katastrofu riska pārvaldības uzlabošana

C. Katastrofu riska pārvaldības plānošana[30]

Trīs ceturtdaļas dalībvalstu un iesaistīto valstu ziņo, ka ir ieviesušas visaptverošu tiesisko regulējumu katastrofu riska pārvaldībai. Šos regulējumus bieži papildina tiesību akti, ar ko nosaka vietējos un nozaru pienākumus. Ziņojumi liecina, ka konkrētus katastrofu riska pārvaldības regulējumus (piem., civilās aizsardzības aktus) papildina citi tiesību akti, piemēram, nozaru vai vietēja līmeņa tiesību akti. Nedaudz mazāk nekā puse valstu ziņo, ka

[29] Komisijas dienestu darba dokuments (SEC(2010) 1626, 21.12.2010.).
[30] Pievienotais dienestu darba dokuments, 3., 13., 15., 16., 21. un 22. jautājums.

īsteno ieteikuma tiesību pasākumus un rīcībpolitikas, kas papildina tiesisko regulējumu. Vairumā valstu galvenie civilās aizsardzības akti aptver arī riska pārvaldības spēju novērtēšanu, ietverot arī citus katastrofu riska pārvaldības posmus.

Visās valstīs katastrofu riski tiek pārvaldīti valsts līmenī, dažādā mērā iesaistot reģionālās un vietējās iestādes. Vairums valstu ziņo, ka tām ir dažādi **vertikālās sadarbības** mehānismi starp valsts un vietējiem līmeņiem un **horizontālās koordinācijas** mehānismi, kas katastrofu riska pārvaldībā faktiski iesaista dažādas ieinteresētās personas. Lai gan ar civilo aizsardzību saistītās ministrijas un iestādes ir galvenās atbildīgās par riska novērtējumu veikšanu, tikai trešdaļa valstu ziņo, ka iesaista daudzas citas iestādes, kas ir atbildīgas par citām rīcībpolitikām, vai privātā sektora ieinteresētās personas. Tomēr plaša nozaru iesaiste šajā procesā var paaugstināt izpratni par riskiem un uzlabot šo procesu.

Divās trešdaļās valstu riska novērtēšanas, sagatavotības un reaģēšanas procesu koordinē valsts iestādes, kas ir atbildīgas par civilo aizsardzību. Apmēram trešdaļa valstu ziņo, ka par dažādiem novēršanas veidiem ir atbildīgas citas nozaru iestādes un privātais sektors (piem., vides, enerģētikas, ekonomikas, veselības, lauksaimniecības un mežsaimniecības ministrija). Kā piemērus privātā sektora struktūrām, kas atbild par konkrētiem novēršanas veidiem, var minēt tās, kas ir atbildīgas par rūpniecisko avāriju riska pārvaldību un nukleāro drošumu.

Vairāk nekā viena trešdaļa valstu ziņo, ka ir ieviesušas noteikta veida riska pārvaldības plānošanas dokumentu. Apmēram ceturtā daļa valstu min noteikta veida visaptverošu valsts katastrofu vai drošības stratēģiju[31]. Vairums ziņo arī par **novēršanas un sagatavotības pasākumiem** attiecībā uz pārrobežu un mazas varbūtības, bet smagu seku (MVSS) riskiem, kurus tās apzināja, taču neviena nenodrošināja pasākumus, ar ko novērst visus šos apzinātos MVSS riskus. Pasākumi galvenokārt attiecas uz sagatavotību, piemēram, agrīnās brīdināšanas sistēmām, un retāk tiek ziņots par novēršanas pasākumiem. Piemēram, tikai dažas valstis ziņoja par novēršanas pasākumiem, kas saistīti ar zemes izmantošanu un telpisko plānošanu plūdu, rūpniecības, zemestrīču un vulkānu risku pārvaldībai.

Lai gan vairums valstu ziņo par vairākiem novēršanas un sagatavotības pasākumiem, maz informācijas tiek sniegts par to, kā attiecībā uz šiem pasākumiem tika noteiktas prioritātes un kad tie tiks īstenoti. Valstu ziņojumiem ir būtiska nozīme informācijas sniegšanā par riska apzināšanu, un līdz ar to tie veido pamatu lēmumiem par investīciju veikšanu novēršanas pasākumos. Riska pārvaldība ir saistīta arī ar prioritāšu noteikšanu attiecībā uz sagatavotības un novēršanas pasākumiem, ar to plānošanu un finansēšanu, kā arī ar vadošo iestāžu apzināšanu. Lai gan valstis ziņo par pasākumiem, kas attiecas uz pārrobežu un mazas varbūtības, bet smagu seku riskiem, tikai dažas sniedz informāciju par šo pasākumu īstenošanas grafiku un attiecīgajiem finansēšanas mehānismiem.

D. Pārrobežu riska pārvaldība[32]

Visas dalībvalstis un iesaistītās valstis sistemātiski apzina galvenos pārrobežu riskus. Tas ir būtiski, lai varētu pārvaldīt riskus savstarpēji cieši saistītajās Eiropas valstīs. Visbiežāk apzinātie pārrobežu riski ir nukleārās un radioloģiskās avārijas, plūdi, dabas ugunsgrēki un pandēmijas/epidēmijas. Pirmo reizi valstīm tika lūgts apzināt **procedūras un pasākumus pārrobežu, starpreģionālā un starptautiskā līmenī**, kā arī **pasākumus pārrobežu risku**

[31] Valstīm nav obligāti jādara Komisijai pieejami riska pārvaldības plāni, kā arī nav jāsniedz informatīvi kopsavilkumi par tiem. Tāpēc nebija iespējams veikt visaptverošu novērtējumu par panākto progresu *"katastrofu riska pārvaldības plānošanas turpmākas attīstības un pilnveidošanas"* jomā.

[32] Pievienotais dienestu darba dokuments, 3., 13., 16., 21. un 22. jautājums.

novēršanai. Ziņojumi sniedz ieskatu risku pārvaldības vadībā, arī pārrobežu sadarbībā ar mērķi pārvaldīt pārrobežu riskus un riskus ar pārrobežu ietekmi.

Lai gan valstu ziņojumos ir atspoguļota prioritāšu noteikšana attiecībā uz apzinātajām risku pārvaldības procedūrām un pasākumiem, saistībā ar šīm procedūrām un pasākumiem ir vērojamas vai nu īstenošanas, vai ziņošanas nepilnības. Vairums minēto **pārrobežu pasākumu** attiecas uz nukleāriem un radioloģiskiem riskiem, plūdiem, rūpnieciskām avārijām, dabas ugunsgrēkiem un infrastruktūras darbības traucējumiem. Apmēram 70 % valstu, kas apzina konkrētus pārrobežu riskus, sniedz arī informāciju par pasākumiem, kas paredzēti šo pārrobežu risku pārvaldībai. Neviena valsts neziņo par pasākumiem, kas paredzēti visu tās apzināto pārrobežu risku pārvaldībai. Pārrobežu sadarbība galvenokārt ir vērsta uz sagatavotību un mazākā mērā uz novēršanu un pārrobežu riska novērtēšanu. Vairums pasākumu, par kuriem tika ziņots pārrobežu jomā, ir "nestrukturāli", piemēram, apmācība un izglītība, agrīnās brīdināšanas sistēmas un sabiedrības izpratnes veicināšana.

Plaši tiek ziņots par starptautiskiem un Eiropas regulējumiem. Atsevišķas valstis atsaucas uz svarīgiem nozaru **ES tiesību aktiem**, kurus īstenojot tiks uzlabota pārrobežu sadarbība, lai varētu pārvaldīt dažus riskus, jo īpaši saistībā ar plūdiem[33], lielām rūpnieciskām avārijām[34] un kritisko infrastruktūru[35]. Valstis ziņo arī par plašu pārrobežu sadarbību **starptautiskos procesos vai** tādās **organizācijās** kā Apvienoto Nāciju Organizācijas Sendai Katastrofu riska samazināšanas sistēma (*UNDRR*), Pasaules Veselības organizācija (PVO) un Ziemeļatlantijas līguma organizācija (NATO), ko min aptuveni viena trešdaļa valstu. Tikai dažas valstis atsaucas uz Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (ESAO) vai makroreģionāliem (piem., Donavas un Baltijas jūras) regulējumiem vai organizācijām. Trešdaļa valstu norāda, ka ar pašu *UCPM* atbilstoši tiek uzlabots pārrobežu darbs. Ir minēti vairāki divpusēju sadarbības nolīgumu piemēri pierobežas reģionos, piemēram, par agrīniem brīdinājumiem un paziņošanas riskiem, sadarbību riska novērtējumu un sagatavotības protokolu izstrādē, informācijas apmaiņu par agrīniem brīdinājumiem un turpmāko reaģēšanu.

E. Riska izpratnes veicināšana un brīdināšanas sistēmas[36]

Ne visas dalībvalstis un iesaistītās valstis detalizēti ziņo par riska izpratni, lai gan katastrofu nelabvēlīgās sekas var samazināt, ja iedzīvotāji ir gatavi rīkoties ārkārtas situācijā un zina, kā tas ir jādara. Apmēram trīs ceturtdaļas valstu ziņo par dažām darbībām, ko veikušas civilās aizsardzības iestādes un citas galvenās struktūras, lai sniegtu **informāciju par katastrofu risku un palielinātu iedzīvotāju izpratni par risku**, taču konkrētas informācijas ir maz. Informatīvajās kampaņās tiek izmantoti dažādi komunikācijas rīki (TV un radio reklāma, sociālie mediji, animācijas īsfilmas, bukleti un brošūras) un tīmekļa lapas, kurās sniegta informācija par riskiem. Ir vairāki labi izglītības kampaņu piemēri.

Valstis informē sabiedrību par riskiem, lai palielinātu vispārējo izpratni par risku, taču tikai puse valstu ziņo, ka to riska novērtējumi ir publiski pieejami. Atkārtotās riska izpratnes veicināšanas kampaņās bieži uzmanība tiek pievērsta visiem noturības un pašaizsardzības aspektiem saistībā ar riskiem un ārkārtas situācijām, taču tikai dažas valstis sniedz sīkāku informāciju par šo kampaņu stratēģijām. Izpratnes veicināšanas kampaņas par plūdiem un dabas ugunsgrēkiem ir visbiežāk minētās kampaņas, kas attiecas uz risku. Trešdaļa valstu ziņo, ka svarīgi kanāli riska izpratnes veicināšanai ir izglītības sistēmas.

[33] OV L 288, 6.11.2007., 186. lpp.
[34] Direktīva 2021/18/ES (OV L 197, 24.7.2012., 1. lpp.).
[35] Direktīva (ES) 2022/2557 (OV L 333, 27.12.2022., 164. lpp.).
[36] Pievienotais dienestu darba dokuments, 8., 17., 19. un 20. jautājums.

Trauksmes izziņošana un iedzīvotāju brīdināšana ir ļoti svarīgi pasākumi saziņai ārkārtas un krīzes situācijās, taču tikai nedaudz vairāk nekā puse valstu ziņo, ka tās izmanto dažādus veidus, kā brīdināt iedzīvotājus ārkārtas situācijās. Tiek ziņots, piemēram, par tādiem rīkiem kā sirēnas, mobilā tālruņa ziņojumi, speciālas viedtālruņu lietotnes un tradicionālo mediju (radio/TV) izmantošana. Agrīnās brīdināšanas iespējas un sagatavošanās laiks, ko var dot iedzīvotājiem un atbildīgajām iestādēm rīcībai, ir atkarīgi no katastrofu riska veida. Dažas valstis min, ka līdz 2022. gadam ir ieviesušas ES tiesību aktus, kuros paredzēta sabiedrības brīdināšana, izmantojot mobilos tālruņus[37].

Pārvaldot riskus, ir svarīgi apmierināt visneaizsargātāko grupu vajadzības, taču tikai dažas valstis ziņo par šādām darbībām. Atsevišķas valstis ziņo par pamatnostādnēm, kurās izklāstīts, kā ārkārtas situācijā ņemt vērā personu ar invaliditāti un citu neaizsargātu grupu vajadzības. Dažas valstis ziņo par konkrētām riska izpratnes veicināšanas iniciatīvām, kas paredzētas neaizsargāto grupu atbalstam.

F. Agrīnās brīdināšanas sistēmas un reaģēšanas spējas

Lai samazinātu negatīvas sekas, ir ļoti svarīgi savlaicīgi apzināt gaidāmās katastrofas. Vairums dalībvalstu un iesaistīto valstu ziņo, ka ir ieviesušas sistēmas. Tomēr tikai aptuveni puse valstu, kuras atzīst konkrētus riskus par būtiskiem, ziņo, ka attiecībā uz šiem riskiem ir ieviesušas agrīnās brīdināšanas sistēmas. Agrīnās brīdināšanas sistēmas ir ieviestas dažādām katastrofām, kas galvenokārt saistītas ar dabiskiem apdraudējumiem un visbiežāk aptver ekstrēmus laikapstākļus un plūdus, kuriem seko zemestrīces un dabas ugunsgrēki. Attiecībā uz tehnoloģiskajiem riskiem visbiežāk tiek ziņots par agrīnās brīdināšanas sistēmām saistībā ar nukleārajām un radioloģiskajām avārijām, kā arī par šādām sistēmām saistībā ar kiberriskiem, kritiskās infrastruktūras darbības traucējumiem un rūpnieciskajām avārijām. Tāpēc ir svarīgi izveidot veicinošo faktoru (piem., sausu veģetācijas apstākļu, kas palielina dabas ugunsgrēku risku; augsnes piesātinājuma, kas palielina plūdu risku; seismiskās kustības; vīrusu uzliesmojumu izplatības) uzraudzību reāllaikā.

Daudzas valstis izmanto starptautiskas vai Eiropas agrīnās brīdināšanas sistēmas, jo īpaši seismiskā riska, nukleārās un radioloģiskās uzraudzības un veselības apdraudējumu uzraudzības gadījumā, taču tikai dažas min* Copernicus *pakalpojumus. Valstis min dažus tādu mērķorientētu pārrobežu agrīnās brīdināšanas sistēmu piemērus, kas informē par katastrofām. Tiek ziņots, ka privātā sektora dalībnieki ir atbildīgi par tādu risku uzraudzību, atklāšanu un prognozēšanu, kas saistīti ar to saimniecisko darbību.

Ir ļoti svarīgi, lai publiskie un privātie dalībnieki, kam uzdots reaģēt uz ārkārtas situācijām, būtu labi sagatavoti un aprīkoti. Tomēr tikai dažas valstis ziņo, ka ir izveidojušas kritisko infrastruktūru reaģēšanai uz ārkārtas situācijām. Lai pārvaldītu mainīgo riska kopainu ar pastiprinātiem klimatiskajiem apdraudējumiem, piemēram, plūdiem un dabas ugunsgrēkiem, valstīm ir jāuzlabo savas **reaģēšanas spējas**. Apmēram puse valstu ziņo par sistēmām, kas nodrošina aktīvu pienācīgu uzturēšanu. Tika sniegts zināms daudzums ierobežotas informācijas par konkrētām spējām attiecībā uz reaģēšanu dabas ugunsgrēku gadījumā, plūdu gadījumā, *CBRN*[38] avārijsituācijās un ārkārtas situācijās veselības jomā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, **katastrofu riska pārvaldības uzlabošanas** jomā ir izvirzīti tālāk norādītie ieteikumi.

Komisijai kopā ar dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm:

[37] Direktīva (ES) 2018/1972 par Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa izveidi (OV L 321, 17.12.2018., 36. lpp.).
[38] Ķīmiskas, bioloģiskas, radioloģiskas un nukleāras avārijsituācijas.

- ir jāturpina attīstīt labas prakses apmaiņu starp valstīm un ekspertiem, arī zināšanu tīkla ietvaros, lai uzlabotu plānošanas rīkus un lēmumu pieņemšanas struktūras, kas atbalsta sekmīgu riska pārvaldību[39];
- ir jāturpina uzlabot viseiropas agrīnās brīdināšanas rīkus un pakalpojumus; vajadzības gadījumā ir jāpaplašina tādu rīku izmantošana kā *Copernicus* ārkārtas situāciju pārvaldības pakalpojumi un diennakts zinātniskais ārkārtas situāciju ziņošanas pakalpojums, ko nodrošina Zinātnisko un tehnisko konsultāciju mehānisms, kurš aptver dabas, kā arī nukleāros un radioloģiskos apdraudējumus.

Dalībvalstis un iesaistītās valstis tiek aicinātas:

- visos KRP procesa posmos veicināt visu sabiedrību aptverošu pieeju, iesaistot visas ieinteresētās personas, t. i., publiskā sektora iestādes, akadēmiskās un pētniecības struktūras, privāto sektoru, pilsonisko sabiedrību un kopienas.[40]
- stiprināt katastrofu riska pārvaldību, arī darbības, kas paredzētas, lai pārvaldītu galvenos riskus ar pārrobežu ietekmi un riskus, kas saistīti ar katastrofām, kuras izraisa vai var izraisīt daudzvalstu pārrobežu ietekmi;
- turpināt izstrādāt attiecīgo risku agrīnās brīdināšanas sistēmas un, ja iespējams, izmantot ES izstrādātās pārrobežu sistēmas, piemēram, *Copernicus* Eiropas Plūdu apzināšanas sistēmu, Eiropas Meža ugunsgrēku informācijas sistēmu un Eiropas Sausuma novērošanas centra pakalpojumus;
- veicināt stingrākas darbības valsts līmenī, lai, pārvaldot riskus, ņemtu vērā neaizsargāto iedzīvotāju vajadzības.

4.3. Integrēšana un investēšana katastrofu riska pārvaldībā

G. Starpnozaru katastrofu riska pārvaldība[41]

Ir minēti labi piemēri, kā katastrofu riska pārvaldība tiek veikta saskaņā ar citām rīcībpolitikām, kas nav civilā aizsardzība, un kā to veic citi attiecīgie valdības departamenti un struktūras. Tomēr, lai panāktu visas sabiedrības noturību, starpnozaru riska pārvaldībā joprojām ir nepieciešami uzlabojumi. Valstu ziņojumos ir minēti labi horizontālās koordinācijas mehānismu piemēri, kur valstu vadības struktūrās visā katastrofu riska pārvaldības ciklā ir iesaistītas dažādu nozaru struktūras, jo īpaši valsts iestādes, privātais sektors, vietējās iestādes, pilsoniskā sabiedrība, akadēmiskās un pētniecības iestādes. Tā kā ziņojumos par horizontālo koordināciju un starpnozaru koordināciju ir dažas nepilnības, kā arī ļoti maz ir ziņots par visaptverošām riska pārvaldības stratēģijām, var darīt vairāk, lai uzlabotu katastrofu riska pārvaldības instrumentu profilu, piemēram, nodrošinot, ka riska novērtējumi attiecas uz citām nozarēm.

Arī citas ES rīcībpolitikas veicina noturību pret katastrofām. Katastrofu riska pārvaldībā regulāri ir jāintegrē jauni ES līmenī izstrādāti politikas instrumenti, arī tie, kas izstrādāti saskaņā ar Eiropas zaļo kursu[42]. Atsevišķas valstis ziņo par **citām ES rīcībpolitikām un tiesību aktiem**, kas uzlabo noturību pret katastrofām un pārrobežu sadarbību, piemēram,

[39] Saskaņā ar ieteikumiem un turpmākajām darbībām, kas izklāstīti Spānijas prezidentūras civilās aizsardzības seminārā par katastrofu riska pārvaldības vadības stiprināšanu Eiropā, kurš notika 2023. gada 5. un 6. jūlijā.
[40] Sk. iepriekš.
[41] Pievienotais dienestu darba dokuments, 2., 3., 4., 12., 13., 14., 15. un 16. jautājums.
[42] ES politikas kopaina pirms Eiropas zaļā kursa pieņemšanas ir parādīta ziņošanas pamatnostādņu pielikumā.

saistībā ar kritisko infrastruktūru, kiberdrošību, klimatadaptāciju, sausuma un plūdu riska pārvaldību, rūpnieciskām avārijām un sadarbību nukleārā drošuma jomā. Šie piemēri liecina, ka katastrofu riska pārvaldībai ir jābūt saskaņotai un ka ir jāatrod sinerģija ar citām rīcībpolitikām, jo īpaši klimata pārmaiņu, kritiskās infrastruktūras aizsardzības un ilgtspējīga finansējuma jomā.

Lai gan katastrofu riski neaprobežojas tikai ar klimatiskajiem apdraudējumiem un klimatadaptācijas pasākumi aptver daudzas jomas ārpus katastrofu riska pārvaldības, sinerģija starp abiem šiem procesiem ir būtiska. Divas trešdaļas valstu ziņo, ka pielāgošanās plāni ir pieejami valsts līmenī. Jomas, kas kopīgas katastrofu riska pārvaldībai un klimatadaptācijas pasākumiem, ir, piemēram, informācijas un datu uzraudzība, vākšana un apstrāde par klimatisko katastrofu riskiem. Lai nodrošinātu sinerģiju un izvairītos no katastrofu risku nepietiekamas novērtēšanas, ir arī svarīgi, lai katastrofu riska novērtējumos tiktu iekļautas klimata pārmaiņu prognozes un scenāriji.

Kritiskās infrastruktūras darbības traucējumi — jo īpaši energotīklu, ūdens pakalpojumu, telekomunikāciju, transporta tīklu, finanšu struktūru, pārtikas piegādes un veselības aprūpes traucējumi — ir vieni no galvenajiem katastrofu riskiem. Tiem ir liels potenciāls pāriet uz citām nozarēm. Saistībā ar klimata pārmaiņu ietekmi, jo īpaši jūras līmeņa celšanos, neaizsargātākas var kļūt dažas jūras kritiskās infrastruktūras, piemēram, ostas. Nedaudz vairāk nekā puse valstu ziņo, ka ir ieviesušas rīcībpolitikas kritiskās infrastruktūras aizsardzībai. Trešdaļa valstu ziņo, ka ir ieviesušas īpašus pasākumus, piemēram, saistībā ar civilās aizsardzības plānošanu, riska un draudu novērtējumiem un analīzi, iestāžu un ekonomikas dalībnieku sadarbību, procesuālajiem un tehniskajiem aspektiem, kā arī riskam atbilstošus pasākumus.

Ilgtspējīgas rīcībpolitikas finanšu jomā nodrošina iespējas klimatadaptācijas un riska novēršanas pasākumu veikšanai. Arī **apdrošināšanai** pret katastrofām, kura palīdz atgūties pēc katastrofas, var būt nozīme saistībā ar to, lai veicinātu novēršanu un garantētu viedāku atjaunošanos. Valstu ziņojumos dažas valstis min, ka apdrošināšana katastrofu riska kontekstā ir privātā sektora finansējuma avots. Aptauja par apdrošināšanu pret katastrofām, kurā atbildes sniedza valstu katastrofu novēršanas eksperti, liecina, ka apdrošināšana visās dalībvalstīs sedz daudzas dabisku apdraudējumu izraisītas katastrofas. Tomēr dažādu šķēršļu dēļ (piem., apdrošināšanas izmaksas, ierobežojoši nosacījumi, kompensācijas griesti, augsta riska teritorijās nepieejama apdrošināšana) pastāv ievērojams klimatisko zaudējumu apdrošinātības deficīts[43].

H. Valstu publiskā un privātā finansējuma mehānismi[44]

Katastrofu riska pārvaldības investīcijām ir nepieciešams atbilstošs finansējums. Ir vajadzīgas stabilas valsts publiskās finanses, lai nodrošinātu gan reaģēšanu uz arvien lielāku klimatisko ietekmi, gan atgūšanos no tās, gan arī sagatavotības, novēršanas un klimatadaptācijas pasākumus. Daudzos ziņojumos ir sniegti valsts katastrofu riska finansēšanas mehānismu piemēri. Tie ietver rezerves neparedzētiem izdevumiem vai īpašus katastrofu fondus (ziņots, ka dažās valstīs tie ir pieejami) un katastrofu finansiālā riska nodošanu ar privātu dalībnieku palīdzību, jo īpaši **apdrošināšanas** pret katastrofām veidā. Nedaudz vairāk nekā puse valstu ziņo par **elastīgiem budžeta noteikumiem**, kas izpaužas kā rezerves budžeti un neparedzētu izdevumu fondi, kuri paredzēti ārkārtas situācijām. Dažas

[43] Klimatisko zaudējumu apdrošinātības deficīts (SWD(2021) 123 final, 27.5.2021.).
[44] Pievienotais dienestu darba dokuments, 8., 17., 19. un 20. jautājums.

valstis ziņoja par speciālu **novēršanai paredzētu finansējumu**, kas paredzēts, lai apmierinātu augošo vajadzību pēc investīcijām novēršanas jomā un samazinātu zaudējumus, stiprinot noturību. Biežāk valstis ziņoja par to, ka ir pieejami budžeti sagatavotībai un ārkārtas reaģēšanai[45].

Lai gan katastrofu riska pārvaldībai, arī novēršanai, ir pieejams ES finansējums, tomēr paziņotais izlietojums ir ierobežots. Lai gan divas trešdaļas valstu minēja vairākus ES fondus, šī ziņošana nav ne saskaņota, ne visaptveroša. Piemēram, tikai aptuveni ceturtā daļa valstu minēja, ka tika izmantoti struktūrpolitikas un kohēzijas politikas fondi (2014–2020), lai gan aptuveni divas trešdaļas ES dalībvalstu izmantoja šos fondus katastrofu riska pārvaldības izdevumu segšanai[46].

Katrai valstij katastrofu riska pārvaldības izdevumu apstiprināšana kohēzijas politikas fondu ietvaros 2021.–2027. gada plānošanas periodā ir atkarīga no 6. panta ziņojumu iesniegšanas (veicinošie nosacījumi[47]). Saņemtajos KRP kopsavilkuma ziņojumos ir ietverti galvenie ar valsti saistītie riski, taču ir sniegts ļoti maz informācijas par finansējuma avotiem, prioritāšu noteikšanu un šādu pasākumu īstenošanas termiņiem. Tāpēc Komisija izmantoja dalībvalstu iesniegtos papildu informācijas avotus, piemēram, pielāgošanās stratēģijas un citus valsts plānošanas instrumentus un stratēģijas, lai novērtētu, vai ES dalībvalstis atbilst šiem nosacījumiem par piekļuvi ES kohēzijas politikas finansējumam.

Ņemot vērā iepriekš minēto, saistībā ar **integrēšanu un investēšanu katastrofu riska pārvaldībā** ir izvirzīti tālāk norādītie ieteikumi.

Komisija:

- mudinās dalībvalstis un iesaistītās valstis sistemātiskāk izmantot ES fondus, kas pieejami investīcijām novēršanas, sagatavotības un klimatadaptācijas jomā;
- apsvērs iespējas stingrākai starpnozaru pieejai, lai galvenajās rīcībpolitikās un fondos stimulētu katastrofu riska novēršanu.

Dalībvalstis un iesaistītās valstis tiek aicinātas:

- ņemt vērā vajadzību pēc starpnozaru katastrofu riska pārvaldības stratēģijām, lai turpinātu attīstīt valsts mēroga katastrofu riska finansēšanas iespējas, arī novēršanas nolūkā;
- apsvērt iespēju pašreizējos plānošanas periodos palielināt finansējumu katastrofu riska pārvaldībai un klimatadaptācijai.

4. ES TIESISKĀ REGULĒJUMA JOMĀ PANĀKTAIS PROGRESS ATTIECĪBĀ UZ NOTURĪBU PRET KATASTROFĀM

Daudzie ES nozaru tiesību akti un rīcībpolitikas palīdz stiprināt noturību pret katastrofām. Katastrofu riska pārvaldības tiesiskais un politikas regulējums neaprobežojas tikai ar civilo

[45] SWD(2021)123 final, 27.5.2021., 'Closing the climate protection gap- Scoping policy and data gaps'.

[46] Struktūrpolitikas un kohēzijas politikas fondus katastrofu riska pārvaldībai (2014–2020) izmantoja 18 pašreizējās ES dalībvalstis.

[47] Lai dalībvalstis varētu piekļūt ES kohēzijas politikas fondiem, ir jābūt izpildītiem Regulas (ES) 2021/1060 (OV L 231, 30.6.2021., 159. lpp.) IV pielikumā izklāstītajiem nosacījumiem, kas saistīti ar ES dalībvalstu atbilstību ES tiesību aktu prasībām. Katastrofu riska pārvaldības gadījumā šie nosacījumi ietver 6. pantā minēto ziņojumu iesniegšanu un informācijas nodrošināšanu par riska apzināšanu, prioritāšu noteikšanu attiecībā uz pasākumiem, kā arī par finansēšanas mehānismiem un plānošanu.

aizsardzību. Tas jau tika minēts pielikumā, kas iekļauts 2019. gada pamatnostādnēs par to, kā ziņot par katastrofu riska pārvaldību, un attiecas uz ES rīcībpolitikām, kuras aptver vairākus katastrofu riska pārvaldības aspektus. Kopš 2019. gada decembra ES ir turpinājusi pilnveidot savu politikas un tiesisko regulējumu saistībā ar Eiropas zaļo kursu, Covid-19 pandēmijas novēršanai veiktajiem pasākumiem un Krievijas agresijas karu pret Ukrainu. To jaunāko norišu vidū, kuras ir vērts sīkāk apsvērt saistībā ar centieniem uzlabot novēršanu un sagatavotību dalībvalstīs un attiecīgā gadījumā iesaistītajās valstīs, ir minami tālāk norādītie piemēri.

- **ES klimata tiesību akti**[48], kuros ietverti klimatadaptācijai izvirzītie mērķi. ES klimata riska novērtējumam (*EUCRA*)[49], [gaidāmajam] Eiropas Vides aģentūras ziņojumam, būtu jānodrošina informācija turpmākajiem klimata un katastrofu riska novērtējumiem. Valstu KRP kopsavilkuma ziņojumos sniegtā informācija par galvenajiem klimatiskajiem apdraudējumiem un ietekmi ir palīdzējusi sagatavot *EUCRA*.
- **Direktīva par kritisko vienību noturību**[50] attiecas uz sagatavotību, reaģēšanu un starptautisko sadarbību vairākās nozarēs, kuras saskaņā ar 6. pantā noteikto riska novērtējumu tika apzinātas kā neaizsargātas. Tā attiecas arī uz valsts pārvaldes iestādēm, piemēram, tām, kas ir atbildīgas par civilo aizsardzību. ES dalībvalstīm ir jāveic riska novērtējumi, ņemot vērā *UCPM* riska novērtējumus. Kritisko vienību operatoriem arī ir jāizstrādā riska novērtējums un jāīsteno novēršanas un aizsardzības pasākumi. Direktīvā[51], ar ko paredz pasākumus nolūkā panākt **vienādi augstu kiberdrošības līmeni**, ir noteikts **kiberkrīžu pārvaldības mehānisms**, kas pilnībā atbilst horizontālajiem un nozaru mehānismiem, arī *UCPM*. Direktīvā paredzēts, ka ir jāveic koordinēti kritisko piegādes ķēžu drošības riska novērtējumi.
- Katastrofu riska pārvaldībai ir svarīga **Plūdu direktīvas** un **Ūdens pamatdirektīvas** īstenošana[52]. Atsevišķi ES ūdens tiesību akti ir grozīti vai ieviesti, lai aplūkotu aspektus, kas saistīti ar noturību pret katastrofām, jo īpaši **riskus dzeramā ūdens piegādes ķēdē**, **piekļuvi drošam dzeramajam ūdenim**[53] un **notekūdeņu atkalizmantošanu** lauksaimniecības nozarē, lai risinātu augošo ūdens trūkuma un sausuma problēmu[54].
- **ES Meža stratēģijā 2030. gadam**[55] ir pausts aicinājums izveidot noturīgākus mežus un pareizi saimniekot ugunsbīstamības zonās. Tajā aicināts īstenot ainavu apsaimniekošanu un plānošanu, ekosistēmu atjaunošanu, kurināmā apsaimniekošanu, izmantojot ganības un kontrolētus ugunsgrēkus, un integrētā dabas ugunsgrēku riska pārvaldībā iekļaut lietpratību un resursus, kas pieejami visās attiecīgajās politikas jomās.
- Līdz ar ES veselības savienības pieņemšanu un **Veselības ārkārtas situāciju gatavības un reaģēšanas iestādes (*HERA*)** izveidošanu ir palielinājusies sagatavotība turpmākām pandēmijām un citiem veselības apdraudējumiem, kam jāpievērš uzmanība Savienības līmenī.
- **Eiropas Elektronisko sakaru kodeksā** ir paredzēts, ka dalībvalstīm līdz 2022. gadam ir jāizveido sabiedrības brīdināšanas sistēmas, lai varētu brīdināt iedzīvotājus ar mobilo tālruņu palīdzību[56].

[48] Eiropas Klimata akts (europa.eu) (OV L 243, 9.7.2021., 1. lpp.).
[49] https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-adaptation-policy/key-eu-actions/climate_risk_assessment/index_html/.
[50] (OV L 333, 27.12.2022., 164. lpp.).
[51] OV L 333, 27.12.2022., 80. lpp.
[52] Direktīvas 2007/60/EK un 2000/60/EK. *Implementation Reports*, Eiropas Komisija (europa.eu).
[53] Direktīva (ES) 2020/2184 (OV L 435, 23.12.2020., 1. lpp.).
[54] Regula (ES) 2020/741. (OV L 177, 5.6.2020., 32. lpp.).
[55] COM(2021) 572.
[56] OV L 321, 17.12.2018., 36. lpp.

- **Ilgtspējīgu investīciju taksonomija**[57] var palīdzēt piesaistīt privāto finansējumu katastrofu riska izpratnes veicināšanai un pielāgošanās pasākumiem, kas paredzēti plašam saimniecisko darbību lokam. **ES ilgtspējīga finansējuma stratēģijā**[58] ir uzsvērta nepieciešamība paaugstināt finanšu dalībnieku pratības līmeni klimata riska jomā, lai uzlabotu izpratni par augsta riska investīcijām, ņemot vērā klimatiskos riskus. Katastrofu riska izpratnes veicināšanas pasākumi var sekmēt šādu pratību.
- **ES finansējums** katastrofu riska pārvaldībai ir pieejams vairākos ES instrumentos, piemēram, kohēzijas politikas fondos, Eiropas Lauksaimniecības fondā lauku attīstībai, Atveseļošanas un noturības mehānismā. Laikposmā no 2021. gada līdz 2027. gadam ES atbalsta kopsumma, kas KRP un klimatadaptācijai paredzēta saskaņā ar šiem trim instrumentiem, sasniedz gandrīz 26 miljardus EUR. Katastrofu riska pārvaldība tiek atbalstīta arī ar pētniecības un inovācijas programmu "Apvārsnis Eiropa". Turklāt katastrofu radītie zaudējumi zināmā mērā tiek segti no ES Solidaritātes fonda. Tā kā ir vērojama tendence, ka palielinās ekonomiskie zaudējumi, kas Eiropā nodarīti katastrofu rezultātā, ir jāapsver šā fonda turpmāka nostiprināšana.
- Dalībvalstīm, izmantojot Eiropas Komisijas tehniskā atbalsta instrumentu (TAI), ir pieejama **īpaši pielāgota tehniskā lietpratība**, kas var palīdzēt dalībvalstīm izstrādāt un īstenot reformas, arī katastrofu riska pārvaldības jomā[59]. Saskaņā ar *UCPM* tiek atbalstīta arī valsts līmeņa tehniskā palīdzība un projekti, kā arī pārrobežu projekti, kuru mērķis ir stiprināt katastrofu riska pārvaldību[60].
- Ekonomikas pārvaldības reformas kontekstā Komisija ir aktīvi sadarbojusies ar ieinteresētajām personām (dalībvalstu finanšu ministrijām, neatkarīgām fiskālām iestādēm, nevalstiskām organizācijām un apdrošinātājiem), lai noskaidrotu, kā **valstu budžeta struktūrās atspoguļot klimata pārmaiņu radītās fiskālās izmaksas**. Katastrofu riska finansēšanas galveno koncepciju, dalībvalstu sniegto pierādījumu un katastrofu riska finansēšanas stratēģijas galveno elementu pārskatīšana, kas ļautu ierobežot klimatisko katastrofu radītās fiskālās izmaksas, ir paredzēta, lai veicinātu izpratni un sekmētu paraugprakses apmaiņu starp dalībvalstīm[61].

Efektīvā un saskaņotā starpnozaru riska pārvaldībā ir jāņem vērā šīs un turpmākās attīstības tendences mainīgajā riska pārvaldības politikas kopainā. Sendai ietvarprogrammas vidusposma pārskatā[62] ir norādīts, ka katastrofu riska mazināšana tiek veicināta daudzās rīcībpolitikās, piemēram, ūdens resursu politikas jomā īstenotajā plūdu un sausuma riska pārvaldībā, kiberdrošības politikā, mežsaimniecības un biodaudzveidības politikā, veselības politikas virzienos, pētniecībā un tādos katastrofu riska pārvaldības instrumentos kā zemes novērojumi.

5. TURPMĀKĀ VIRZĪBA UZ EIROPU, KAS NOTURĪGA PRET KATASTROFĀM

Katastrofu riska pārvaldība nodrošina ieguvumus visai sabiedrībai, un tai ir izšķiroša nozīme noturīgas sabiedrības veidošanā. Daudzās dzīvības, ko prasījušas pēdējo gadu ekstrēmo laikapstākļu notikumu izraisītās katastrofas, atgādina, ka — neatkarīgi no tā, cik ātri tiek reaģēts, — ilgtermiņā novēršana nodrošinās lielākos ieguvumus. Ja ir vēlme aizsargāt sabiedrību, dabu un kultūras mantojumu, tad ir svarīgi novērst nākamo katastrofu un

[57] Regula (ES) 2020/852. (OV L 198, 22.6.2020., 13. lpp.).
[58] COM(2021) 390 final.
[59] Tehniskā atbalsta instruments (TAI) (europa.eu).
[60] *Prevention and Preparedness Projects in Civil Protection*, Eiropas Komisija (europa.eu).
[61] *Disaster Risk Financing: Main Concepts and Evidence from EU Member States* (europa.eu) (2021) un *Disaster Risk Financing: Limiting the Fiscal Cost of Disasters* (europa.eu) (2022).
[62] SWD(2023) 151 final.

sagatavoties tai. Civilā aizsardzība nevar darboties izolēti, ir svarīgi, lai nozares sadarbotos visā katastrofu riska pārvaldības ciklā.

UCPM tika izveidots, lai izstrādātu ES palīdzības regulējumu, kas ļauj reaģēt uz katastrofām valstu spēju pārslogotības gadījumā. Gadu gaitā, pārskatot *UCPM*, šis regulējums ir paplašināts, lai neaprobežotos tikai ar reaģēšanu uz katastrofām un aptvertu plašāku sagatavotības un katastrofu novēršanas spektru. Ar 6. pantu ir izveidots riska pārvaldības regulējums. Šajā ziņojumā norādīts, ka, lai gan ir panākts ievērojams progress, dažādos līmeņos joprojām ir iespējas paveikt vēl vairāk.

2023. gada februārī pieņemtie **Savienības noturības pret katastrofām mērķi** palielina katastrofu novēršanas un riska pārvaldības darbību nozīmi ES un valstu līmenī un nosaka vērienīgu kopēju darba kārtību turpmākai darbībai. Saskaņā ar darbībām, kas izklāstītas paziņojumā par Savienības noturības pret katastrofām mērķiem, šajā ziņojumā ir apzinātas **vairākas papildu darbības un ieteikumi**, kas nepieciešami, lai sasniegtu šos mērķus *UCPM* valstīs. Savienības noturības pret katastrofām mērķi ir konkrēts civilās aizsardzības kopienas ieguldījums, kas paredzēts, lai Eiropā veidotu vispārēju noturību pret katastrofām. Lai īstenotu šos mērķus un panāktu progresu to sasniegšanā, dalībvalstis un iesaistītās valstis tiek aicinātas veikt pasākumus, arī saistībā ar dažādām 6. pantā paredzētajām darbībām.

Katastrofu radītie postījumi strauji palielinās, bet kopējā spēja absorbēt šādus triecienus un atgūties no tiem ir ierobežota. Tāpēc, izmantojot kopēju ES pieeju, ir jāveic lielākas un efektīvākas investīcijas novēršanas pasākumos. Tā kā katastrofu riska kopaina turpina attīstīties un ir vērojamas klimata pārmaiņu sekas, Komisija turpinās neatlaidīgi strādāt, lai vēl vairāk stiprinātu ES noturību pret turpmākiem riskiem.